

Löne- och bidragsutveckling inom folkhögskolan

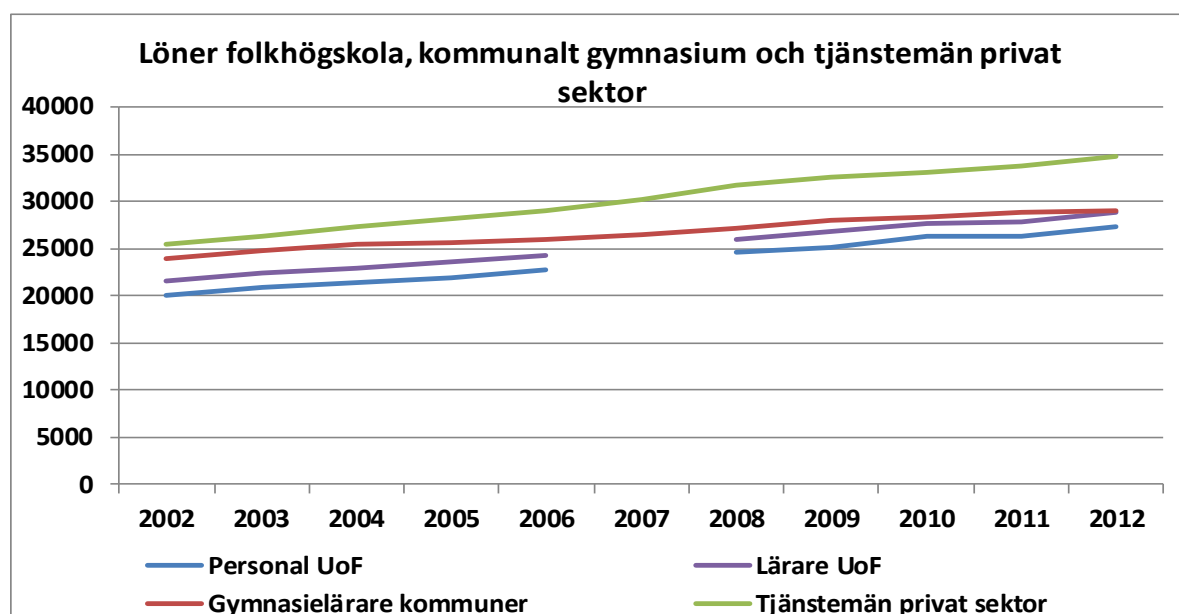
Denna studie innehåller tre delar. Inledningsvis kommer folkhögskolans löneutveckling att jämföras med två andra områden, dels lärare inom gymnasieskolan, dels privata tjänstemän. I denna del jämförs även löneavtalen inom folkhögskolan med den reala löneutvecklingen. Jämförelsen avser perioden 2002 till och med 2012.

Den andra delen handlar om statsbidragets utveckling för folkhögskolan och i jämförelse med kostnads- och löneutvecklingen. Den tredje delen beskriver olika scenarios för folkhögskolornas ekonomi om de påvisade tendenserna under 2002-2012 fortsätter.

Folkhögskolans löneutveckling

Beskrivningen av folkhögskolans löneutveckling är hämtad från de årliga undersökningar som Arbetsgivaralliansen genomför om lönerna inom **branschen Utbildning och folkbildning (UoF)**. Medelmånadslönen *Personal UoF* avser alla befattningsskikt inom folkhögskolan (7 befattningsgrupper), d.v.s. lärare, rektorer och annan personal. *Lärare UoF* avser enbart lärargruppen inom Utbildning och Folkbildning.

Jämförelse görs med två andra yrkesområden. Dels med gymnasielärare inom kommunerna, dels med tjänstemän i privat sektor. Uppgifterna om dessa två grupper är hämtade från SCB, Lönestrukturstatistik.

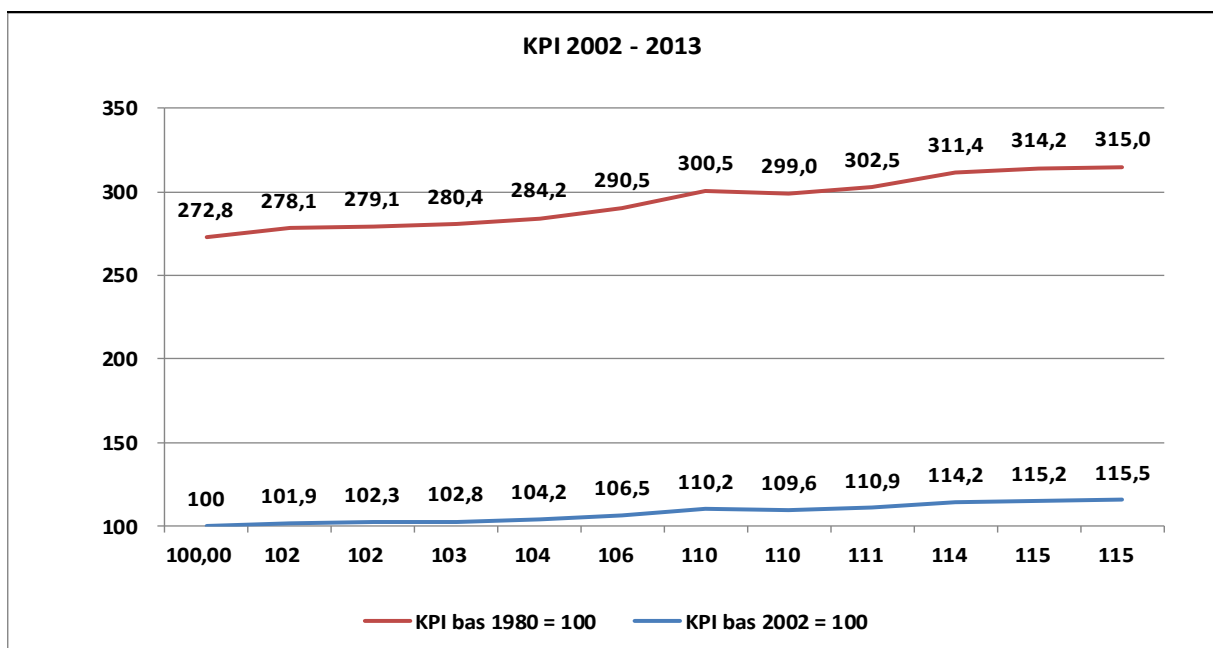

Figur 1 Fyra grupper löneutveckling perioden 2002 – 2012.

I ovanstående diagram visas de fyra nämnda kategorierna. Folkhögskolans medellöner och lärarlöner ligger under gymnasielärarnas löner år 2002, men stiger något snabbare än gymnasielärarnas löner och ligger nästan i paritet med den senare gruppen 2012. (Glappet i statistiken år 2007 beror på att det var ett mellanår i folkhögskolans avtal och ingen lönestatistik togs fram). 2012 har folkhögskolans lärare nått samma nivå som kommunala gymnasielärare.

Löneutvecklingen för privata tjänstemän ökar nästan linjärt över tid och snabbare än gymnasielärarnas löner. Skillnaden mellan dessa grupper tenderar således att öka. Något anmärkningsvärt när man i den allmänna debatten länge har talat om att höja läraryrkets status!

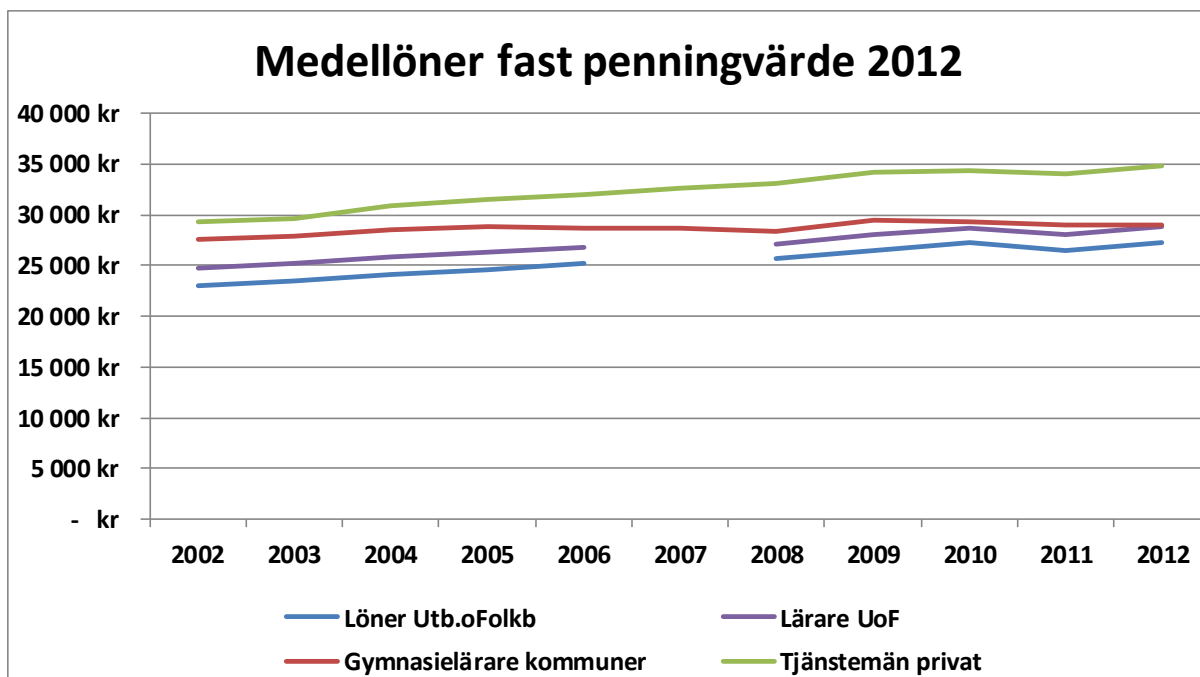
Ovanstående diagram avser löpande priser. Utvecklingen kan även beskrivas i 2012 års priser (KPI), d.v.s. med beaktande av inflationen under perioden 2002 – 2012.

Figur 2 Beskriver dels ordinarie KPIs utveckling, dels ett omräknad KPI som startar 2002 med basen 100.

Under perioden har KPI stigit från 273 till 314. Om index istället sätts till 100 år 2002 så har index ökat till 115,2 år 2012. Det innebär en prisstegring med 15 % under den aktuella perioden, vilket senare kommer att jämföras med statsbidragets utveckling.

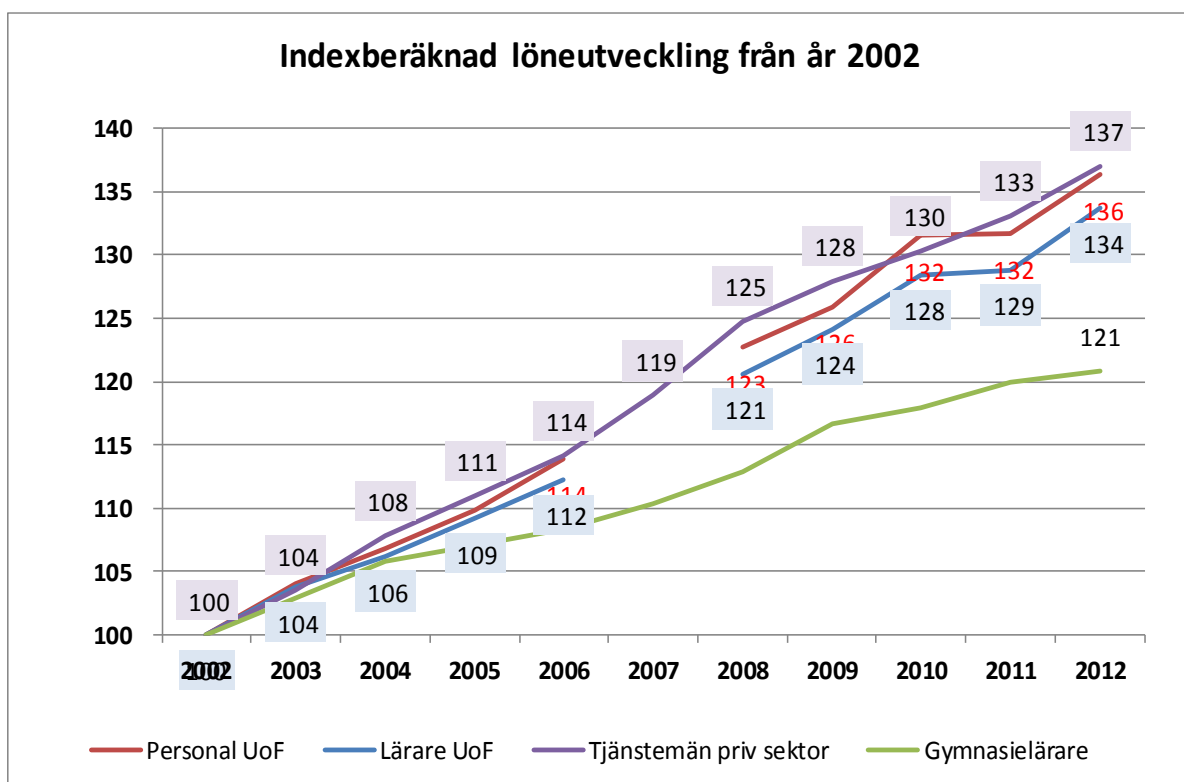
Om tidigare diagram (figur 1) omvandlas till 2012 års priser (KPI) så får man följande diagram.

Figur 3 Löneutveckling i fasta priser (2012 års löner).

Kommunala gymnasielärare står nästan still i löneutveckling medan folkhögskolans personal och lärare har god följsamhet med tjänstemän i privat sektor och har således närmast sig gymnasielärarnas nivå.

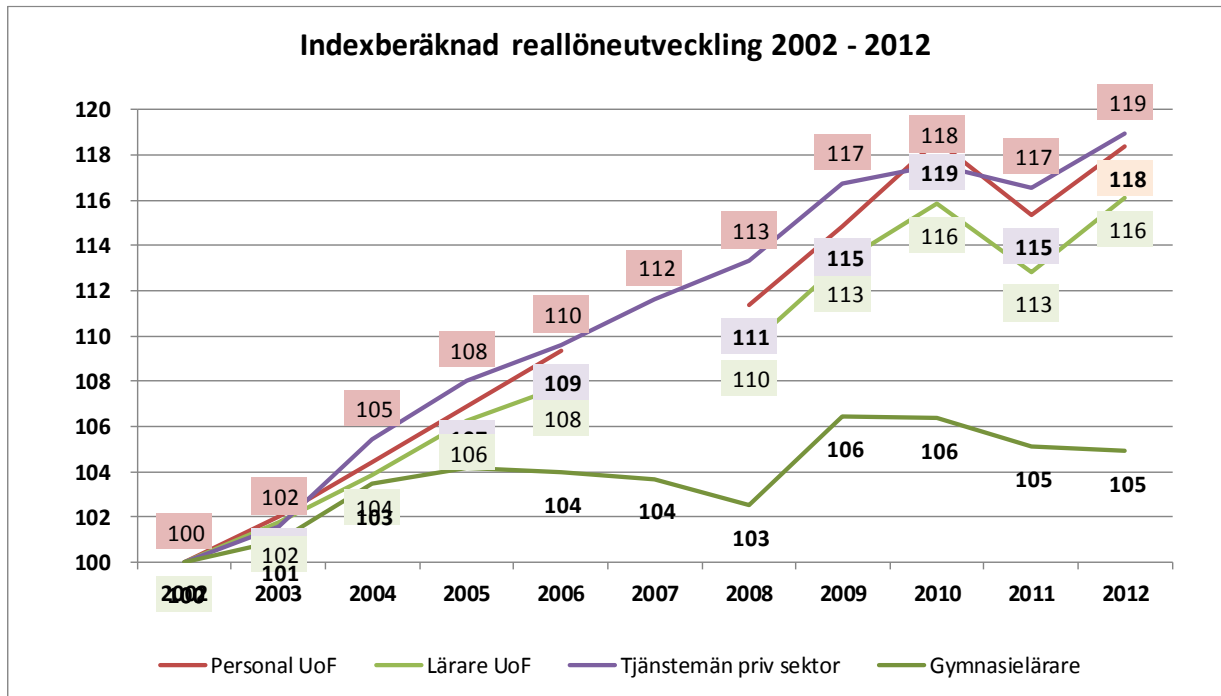
Löneökningstakten för olika områden kan beskrivas genom att indexberäkna förändringen över tid. D.v.s. utgångsåret 2002 sätts respektive grupps löner som index 100. Då får vi följande ökningstakter.

Figur 4 Indexberäknad löneutveckling för fyra olika grupper med 2002 som basår.

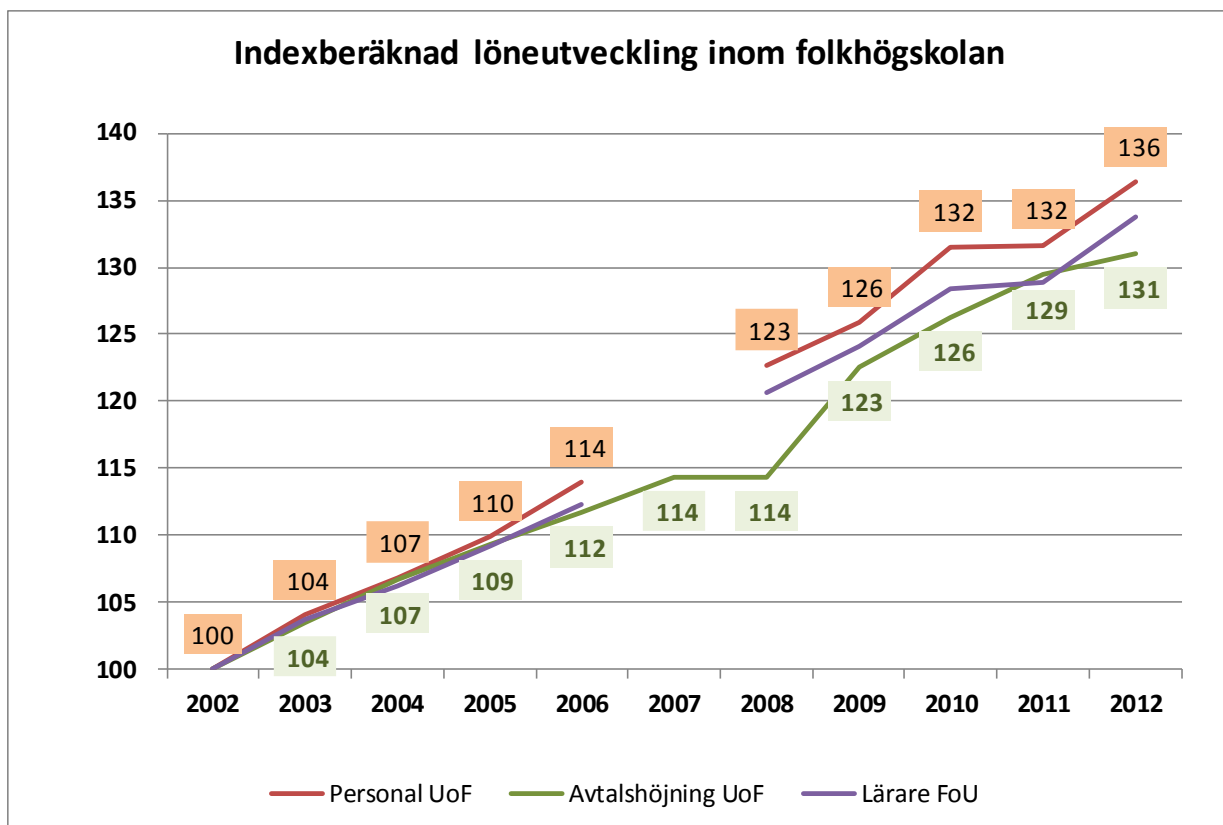
Privata tjänstemän ökade sina löner under perioden 2002 - 2012 med 37 % i löpande priser. För folkhögskolans personal var motsvarande ökning 36,3 % och folkhögskolans lärarna 34 %. Kommunala gymnasielärare ökade lönerna med 21 %.

Nedan visas utvecklingen i fasta priser (års löner 2012). Privata tjänstemän har en reallöneutveckling med 19 %. Folkhögskolans personal (inkl. lärare) 18 % och lärarna 16 %. Kommunala gymnasielärare har 5 % i löneutveckling.

Figur 5 Reallöneutveckling med år 2002 som basår.

Orsaken till denna utveckling inom folkhögskolan är inte enbart branschens löneavtal under perioden. Lönerna har ofta höjts något mer än avtalens procentsatser.

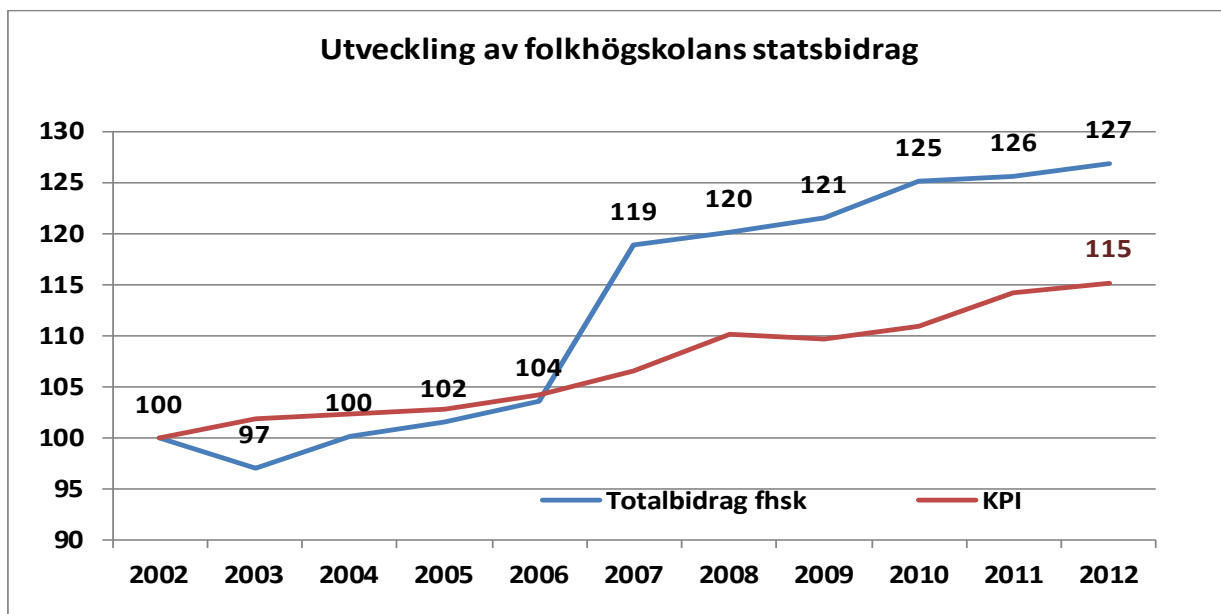
Figur 6 Löneökningar inom folkhögskolan jämfört med avtalsnivåerna under perioden.

I ovanstående diagram har löneutvecklingen omvandlats till indexserier med år 2002 som basår (index 100). **Folkhögskolans branschavtal** under perioden gav en garanterad ökning med 31 % (index 131). Det är lägre ökningstakt än vad de privata tjänstemännen de facto fick - 37 %, men högre ökningstakt än de kommunala gymnasielärarna, 21 %. **Folkhögskolans reala löneutveckling** blev något bättre än löneavtalen under perioden. År 2012 har folkhögskolans medellön ökat med 36 % jämfört med år 2002. Folkhögskolans lärare ökade lönerna med 34 %.

Statsbidragets utveckling

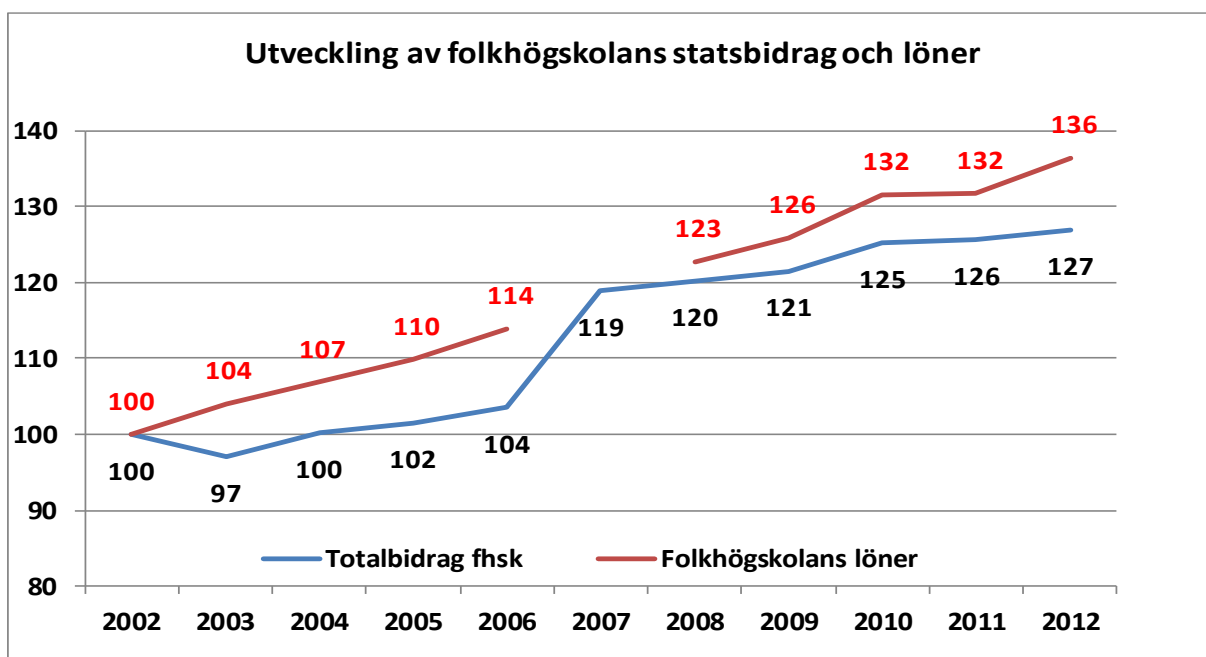
Statsbidraget till folkbildningen utgör ett samlat statsbidrag, som fördelas av Folkbildningsrådet i två huvuddelar – en del till studieförbunden och en del till folkhögskolorna, förutom avdrag för FBRs egna kostnader. I nedanstående jämförelse av statsbidragets utveckling är det den andel som går till folkhögskolorna som är utgångspunkten.

Nedanstående diagram visar på anslaget utveckling med år 2002 som basår, dvs. index 100. Den markanta ökningen av bidraget 2007 har att göra med de extra medel som tillkom i samband med folkbildningspropositionen *Lära, växa, förändra* (2005/06:192). Indexserien är baserad på löpande priser.

Figur 7 Statsbidraget till folkhögskolor, indexökning i löpande priser.

Ovanstående diagram visar på en ökning av statsbidraget under perioden 2002 – 2012 med 27 % i löpande priser. KPI ökade med 15 % under samma period.

Figur 8 Statsbidragets ökningstakt jämfört med lönerns ökningstakt, löpande priser.

Från tidigare diagram tillförs ovan löneutvecklingen inom folkhögskolan under samma period. Fram till 2007 ökade lönerna med 14 % och statsbidraget med 4 %. År 2007 tillfördes som nämnts extra resurser till folkbildningen och ökningstakten blev kortvarigt lika. Därefter har skillnaden i ökningstakt återkommit för att år 2012 vara 36 % löneökning och 27 % statsbidragsökning.

Frånsett "återställningen" av statsbidraget år 2007 så är tendensen att lönerna växer snabbare än statsbidraget år från år. Löneökningen under perioden var i snitt 3,14 % per år. Statsbidraget ökade under perioden med 2,4 % per år, där höjningen 2007 bidrar starkt till ökningstakten. Medan KPI hade en ökningstakt på 1,4 % per år.

Framtidsscenario

Vad händer om ovan nämnda ökningstal fortsätter att gälla inom folkhögskolan ett par år framåt, t.ex. till år 2018?

Enligt ekonomiundersökningen för år 2012 går **RIO-skolornas folkhögskoleverksamhet** (exklusive annan verksamhet) med underskott, i medeltal med **-463 000 kr** per RIO-skola eller **-49,5 mkr** för alla 107 skolorna tillsammans.

För RIO-skolorna uppvägs nämnda underskott med överskott inom uppdrags- och projektverksamheten med i snitt 203 000 kr, konferensverksamhet 657 000 kr och arbetsmarknadsprojekt 99 000 kr¹. Totalt sett går därför medel-RIO-skolan med ett överskott på **497 000 kr** år 2012. Och alla RIO-skolor har ett samlat överskott på **53,1 mkr**.

Resultaten visar tydligt att folkhögskoleverksamheten, som i huvudsak finansieras med statsbidrag och landstingsbidrag, i medeltal går med förlust (gäller även 2010 och 2011). Men denna förlust uppvägs så pass mycket av andra verksamheter att ett överskott i medeltal ändå uppstår för hela ekonomin. Dock icke för alla. 26 RIO-skolor går med underskott och 81 med överskott i hela sin ekonomi år 2012.

RIO-skolornas personalkostnad utgör 65 % av kostnaden inom folkhögskoleverksamheten. Lönekostnadsutvecklingen och statsbidragsutvecklingen är två viktiga faktorer när man vill diskutera skolornas framtida ekonomi och resultat. Landstingsbidragen är naturligtvis också viktiga. Där finns en av SKL rekommenderad nivå som innebär att landstingsbidraget skall utgöra 25 % av deltagarveckans värde.

Under perioden 2002 – 2012 har folkhögskolans statsbidrag haft en ökningstakt på **2,4 % per år**. Lönekostnaden har under samma tid ökat med **3,14 % per år**. En skillnad på 0,7 %-enheter i årlig ökningstakt.

Om vi använder dessa ökningstal på RIO-skolornas ekonomi 2012, så kan vi göra en prognos av vad som händer, t.ex. år 2018. Vi antar således att den reala löneökningstakten blir 3,14 % per år (även om löneavtalen har varit på en något lägre nivå), och att övriga kostnader ökar som KPI med 1,4 % per år, samt att statsbidraget ökar 2,4 % per år.

Med dessa antaganden och allt annat lika, så är följande utveckling sannolik: Underskottet för RIO-skolorna i folkhögskoleverksamheten på **-49,5 mkr** år 2012 växer till **-79,2 mkr** år 2018. Detta kan relateras till RIO-skolornas totala överskott år 2012 som var 53,1 mkr. Detta överskott skulle riskera

¹ De nämnda överskotten avser medeltal för RIO-folkhögskolor. I verkligheten var det inte alla skolor som hade sådan verksamhet. utan 84, 88 resp. 70 av RIO-folkhögskolorna.

att mer än halveras, om inte de övriga verksamheterna inom folkhögskolan kan öka sina överskott. Det betyder att många fler skolor kommer att gå med underskott 2018.

År 2012 var det 67 folkhögskolor som hade underskott i folkhögskoleverksamheten och 26 av dessa skolor hade även ett totalt underskott. Sannolikt skulle den senare siffran öka betydligt med den antagna utvecklingen.

Scenariot visar att de **övriga verksamheterna blir än viktigare än idag** för att RIO-folkhögskolorna skall klara sin ekonomi. En samtidig tillbakagång för den övriga verksamheten skulle få svåra ekonomiska följder för RIO-skolorna.

Ett ännu värre scenario

Emellertid är ovanstående ett förskönande scenario! Att statsbidraget har ökat med så pass som 2,4 % per år beror väsentligen på engångshöjningen år 2007. Drygt 190 mkr tillfördes då folkhögskolornas anslag. Om man inte tar med denna exceptionella engångshöjning (en normal ökning hade legat på cirka 17 mkr), så har statsbidraget haft en **årlig ökningstakt på 1,3 %**. Notera att KPI ökar med 1,4 % per år under samma period.

Ett alternativt scenario är därför att endast utgå från att statsbidraget ökar med samma takt som KPI, dvs. med 1,4 % per år och att inga extra statsbidrag tillförs. Med dessa antaganden kommer RIO-skolornas underskott i folkbildningsverksamheten att öka från **- 49,5 mkr** år 2012 till **-219 mkr** år 2018.

Folkhögskolornas nuvarande överskott i övrig verksamhet på 102 mkr (år 2012) räcker bara till att täcka delar av detta växande underskott. Endast ett 20-tal RIO-skolor har idag så stora överskott i den totala ekonomin att de troligtvis kan balansera den sviktande ekonomin i folkhögskoleverksamheten. Medan drygt 80 RIO-skolor skulle få en mycket besvärlig ekonomisk situation om denna utveckling håller i sig.

Motverkande faktorer

Ovanstående utvecklingsscenarios är inte ödesbundna. Skolorna gör självfallet allt de kan för att motverka den beskrivna utvecklingen. Intressant är därför att studera folkhögskolornas ekonomiska utveckling under de tre senast kända åren, perioden 2010 – 2012.

En tendens under denna period var att folkhögskoleintäkterna sjönk med 2 % i fast penningvärde. Denna utveckling motverkades av att kostnaderna inom folkhögskoleverksamheten minskades med ungefär lika mycket. Dels hölls personalkostnaden oförändrad (genom personalminskningar), dels minskades övriga kostnader i fast penningvärde. Underskottet i kärnverksamheten år 2010 kunde faktiskt minskas något till år 2012.

Den sammantagna bilden av folkhögskolornas övriga verksamheter under samma period karaktäriseras av expansion. Intäkterna ökar sammantaget med 11 %. Alla tre områdena, arbetsmarknadsprojekt, uppdrag och projekt, samt konferens- och övrig verksamhet, bidrar med

ökningar. Kostnaderna ökar också inom dessa verksamheter, dock endast med 7 %. Resultatet inom övrig verksamhet blir således bättre år 2012 än tidigare år.

Den totala ekonomin för rörelsefolkhögskolorna försämras inte under perioden 2010 – 2012. Tack vare besparingar inom folkhögskoleverksamheten i kombination med ökade övriga intäkter och resultatförbättring inom övrig verksamhet, så står rörelsefolkhögskolorna något starkare i slutet av perioden.

Diskussion

Den beskrivna svaga utvecklingen av statsbidraget i relation till lönekostnadernas utveckling har hittills (åtminstone t.o.m. år 2012) kunnat motverkas av personal- och kostnadsbesparingar inom folkhögskoleverksamheten, samt förbättrat resultat inom övriga verksamheter.

Den svåra frågan att besvara är om dessa positivt motverkande faktorer kan bestå och till och med förstärkas i framtiden.

*Ett primärt mål för alla rörelsefolkhögskolor bör vara att folkhögskoleverksamheten **inte** skall gå med underskott. Detta har också alltid varit RIOs politiska mål.*

Skolornas möjlighet att på egen hand uppnå det primära målet är starkt begränsade. Intäkterna kan inte påverkas i nämnvärd grad. Endast kostnadsutvecklingen kan påverkas genom besparingar. Och även här krymper handlingsutrymmet. Besparingar på den pedagogiska personalen rymmer både kvalitativa risker och formella gränser (regeln om 1,8 tjänster/1000 dv). Övriga kostnader inom t.ex. lokaler och fastigheter är redan hårt pressade och närmar sig på sina håll gränsen för kapitalförstöring.

Den långsiktiga lösningen bör RIO söka och driva. Den innebär en fokusering på att samhällsstödet till folkhögskolorna måste nå en sådan nivå att folkhögskoleverksamheten inte dras med ständiga underskott.

2014-05-23

Tage Johansson